

[autismebladet]

LANDSFORENINGEN AUTISME
MEDLEMSBLAD NUMMER 1 - 2016

Hvad er **Livskvalitet** ?

Et menneskes livskvalitet afhænger af, om verden er nogenlunde sammenhængende og forudsigelig, om man har indflydelse på egne forhold, og om man kan være sikker på, at man kan få hjælp, hvis belastningen bliver for stor. Når man har autisme, kan verden opleves som splittet i atomer; uden sammenhæng, meningsløs og ubegribelig, i en grad, der gør autistiske mennesker mere sårbare for stressorer i verden omkring dem...

SIKON PRÆSENTERER
AUTISMENS TUNGE DRENGE...

Tony Attwood på SIKON 2016

"Han er genial – fortæller tingene
nøjagtig så jeg forstår dem
og kan sætte det i et perspektiv
jeg kan bruge i min hverdag".

"Tony er den bedste formidler
når det gælder autisme,
han gør det komplicerede
enkelt og underholdende,
det er en fornøjelse at se
og høre ham".

SIKON konferencen finder sted på
Radisson Blu Hotel H. C. Andersen i Odense
i dagene den 25. og 26. april 2016.

Yderligere oplysninger og tilmelding:
www.SIKON.dk

SIKON
Landsforeningen Autismes kurser og konferencer

Indhold

Luksus & livskvalitet	side 4
Quality of Life i et forældreperspektiv	side 6
Livskvalitet - fra teori ud i praksis.....	side 10
Nyt dansk forskningsprojekt om, hvordan det går personer med autisme	side 14
Når spørgeskemaer måler livskvalite	side 17
Statements om livskvalitet	side 21
Kredsene.....	side 24

*Hendes Kongelige Højhed
Prinsesse Marie er protektor
for Landsforeningen Autisme.*

MEDLEMSBLAD NR. 1 - 2016

Medlemsbladet udgives af
Landsforeningen Autisme.

Ansvarshavende redaktør:
Heidi Thamestrup,
formand@autismeforening.dk

Redaktionsudvalg:
Heidi Thamestrup
og Nadja Laurents Pedersen.

Tryk: Filipsen Grafisk Produktion
Oplag: 7.800 stk.
ISSN: 2245-3423

Indlæg, kommentarer, bidrag mv. bedes
sendt til redaktion@autismeforening.dk
Bladet sendes gratis til Landsforeningen.
Autismes medlemmer.

DEADLINES

Blad nr. 2 - 7. februar.
Blad nr. 3 - 20. marts.
Blad nr. 4 - 20. april.
Blad nr. 5 - 20. maj.

Luksus & livskvalitet

Leder af Heidi Thamestrup, formand for Landsforeningen Autisme

---

FOR FÅ UGER SIDEN VAR JEG INVITERET TIL ET MØDE MED EN SOCIALDIREKTØR I EN MELLEMLYD JYSK KOMMUNE. MØDET KOM I STAND, FORDI EN GRUPPE FORÆLDRE FIK PSYKISKE SAMMENBRUD EFTER AT HAVE KÆMPET EN ÅRRÆKKE FOR AT FÅ HJÆLP TIL DERES HANDICAPPEDE OG PSYKISK SYGE BØRN. I DAG ER FLERE AF BØRNENE VOKSNE, OG DE KLARER SIG, MEN DE ER MÆRKET AF EN UENDELIG MÆNGDE SYSTEMISKE SVIGT - AKKURAT SOM DERES FORÆLDRE.

På mødet berettede jeg om en ung kvinde, der fik tilbudt et minimum af støttetimer fra kommunen - dem var hun taknemmelig for. Først da støtten kom ind i hendes hjem, fandt hun ud af, hvor lidt kommunen havde forstået, hvor stereotyp og uflexibelt hun var blevet mødt. For støtten måtte ikke hjælpe hende med de praktiske ting, hun ikke kan klare selv. Men støttepersonen måtte gerne lave et skema, der kunne strukturere hendes liv - så hun kunne se, hvilken dag hun skulle gøre de ting, som hun ikke kunne klare alene...

Det er absurd!

Der er kæmpestore fordele ved, at tænke på det at hjælpe mennesker, som på at gøre en god investering.

Jeg fortalte om de helt åbenbare fordele, der er ved at lytte til den person, man vil hjælpe. Jeg talte om nødvendigheden af at tilbyde meningsfulde indsatser, om støtte og anerkendelse i situationer, hvor der skal tages beslutninger. Om hvordan borgeren skal tages med hele vejen, hvis man ønsker, at hun eller han skal føle et ejerskab og forpligte sig til at holde

sin del af det aftalte. Jeg talte om, hvordan sundhed kan defineres som den enkelte borgers følelse af sammenhæng. Særligt fordi følelsen af at kunne forstå og håndtere de belastninger, man som menneske udsættes for i sit liv, gør, at man ikke i samme grad rammes af sygdom - eller føler sig syg.

Mangel på sammenhæng og meningsfuldhed gør mennesker modtagelige for stress. For alt det, der er ubegribeligt, er umuligt at håndtere, at få styr på og orden i. Jeg fortæller videre om den unge kvinde: at hun har masser af kompetencer og beriger mange mennesker med de ting, hun er god til, og den viden, hun har. Men siden kommunen bevilligede hende hjælp til noget, som hun ikke har brug for hjælp til, er hun blevet mere og mere modløs og syg. Det er blevet tungt for hende at gøre de helt daglige ting, som hun ellers indtil nu har klaret helt af sig selv.

Jeg fornemmer, at socialdirektøren er med mig, hun lytter og hun nikker - ind i mellem. Jeg gætter på, at hun gør det for at vise mig, at det, jeg siger, giver mening. Så jeg fortsætter:

Et menneskes livskvalitet afhænger af, om verden er nogenlunde sammenhængende og forudsigelig, om man har indflydelse på egne forhold, og om man kan være sikker på, at man kan få hjælp, hvis belastningen bliver for stor.

Når man har autisme, kan verden opleves som splittet i atomer; man fokuserer på detaljer, hvilket kan betyde, at verdensbilledet er usammenhængende, meningsløst og ubegribeligt. Autistiske mennesker leder efter mening, de er derfor sårbare overfor stressorer i verden omkring dem, særligt hvis de ikke kan sættes i system ...

Noget af det, jeg har sagt, må have provokeret socialdirektøren, for hun siger meget skarpt, at kommunen ikke blander sig i borgeres livskvalitet og andre private forhold. Kommunens serviceniveau er ikke noget luksuriøst menukort.

Huh...?

Hvis man læser beskrivelserne af livskvalitet på side 21-23, ser man, at følelsen af livskvalitet er afhængig af, at nogle helt basale behov er dækket; man skal have en bolig, hvor man føler sig tryk, man skal have tid til at beskæftige sig med noget, der har betydning for en, man skal have mulighed for at være noget for andre, og man skal vide, at man kan få hjælp, hvis alle de systemer man har bygget op, svigter. At nogen kan kalde det luksus, er mig helt uforståeligt - ærligt talt syntes jeg, at netop disse ting må være en menneskeret i en velfærdsstat.

Heidi Thamestrup

Quality of Life i et forældreperspektiv

Af Kirsten Krabek Frantzen, ph.d., cand.psych., Børne- og Ungdomspsykiatrisk Center, Aarhus Universitetshospital Risskov.

QUALITY OF LIFE OVERSÆTTES TYPISK TIL DET DANSKE BEGREB LIVSKVALITET, DER KAN VÆRE VANSKELIGT AT DEFINERE ENTYDIGT. ÅRSAGEN ER, AT LIVSKVALITET ER BETEGNELSEN FOR DET, DER KENDETEGNER AT HAVE ET GODT LIV, HVILKET ER AFHÆNGIG AF DET ENKELTE MENNESKES LIVSOMSTÆNDIGHEDER, LIVSVÆRDIER, HOLDNINGER, FORVENTNINGER, PRIORITERINGER, HÅB OG DRØMME. LIVSKVALITET ER SÅLEDES ET KOMPLEKS BEGREB, DER ER FORANDERLIGT ALT AFHÆNGIG AF, HVOR MAN TIDSMÆSSIGT ER I LIVET, OG HVILKEN SITUATION MAN KONKRET BEFINDER SIG I.

Når man som forældre får et barn med en alvorlig udviklingsforstyrrelse som autismespektrumforstyrrelse (ASF), så ved vi fra litteraturen, at livet sættes på prøve. Håb og drømme udfordres, forventninger og prioriteringer ændres, og kontakt og samarbejde med behandlingssystemet bliver en ufravigelig del af hverdagslivet.

Hvad forældre til børn med ASF oplever som betydningsfuldt og dermed som kvalitativt godt og vigtigt i deres møde og samarbejde med behandlingssystemet, ved vi imidlertid meget lidt om. Vi ønskede at undersøge forældres ønsker, behov og præferencer i forhold til behandlingen af deres barn med ASF for på denne måde at optimere behandlingen, øge den

forældreoplevede kvalitet og samtidig reducere den psykiske byrde, som vi fra litteraturen ved, at forældre til børn med ASF lever med.

Otte forældrepar til børn med ASF blev inviteret til at deltage i et interview, der havde til hensigt at undersøge essentielle fremmende og hæmmende faktorer for forældreoplevet kvalitet af ASF-behandling. En tematisk analyse af de kvalitative interview dokumenter, at syv faktorer er betydningsfulde for forældrene, for at behandlingen opleves god og værdifuld. Hvor to temaer omhandler generelle faktorer, der er gyldige og enslydende for alle forældre, belyser de fem andre temaer faktorer, der relaterer sig til forældrenes specifikke forventninger, holdninger og værdier.

Alle forældrene understreger, at de har et stort behov for at få konkrete og formelle informationer om, hvilke behandlingstilbud der reelt er tilgængelige, sammenholdt med de respektive fordele og ulemper ved hvert behandlingstilbud. Der er bred enighed om, at adgangen til formelle informationer om behandlingstilbud fra både primær- og sekundærsektoren er utilstrækkelig. Forældrene forsøger derfor at samle viden og informationer på internettet og/eller gennem relationer i deres netværk (familie, venner, kolleger). Forældrene udtrykker samtidig enighed om, at adgangen til hjælp i højere grad bygger på forældrenes kompetencer til forhandling med (sags)behandlere om behandling, frem for barnets aktuelle behov. Disse faktorer har negativ indflydelse på forældrenes hverdagsliv og på deres livskvalitet på den måde, at de anvender uforholdsmæssigt mange ressourcer på at opsøge informationer og oplever store bekymringer i forhold til usikkerhed og tvivl om muligheden for hjælp og aflastning.

De fem faktorer, hvor forældrene har varierende ønsker og behov, omhandler mere relationelle aspekter af behandlingssamarbejdet.

- Forældrene har forskellige forventninger til de professionelle (læger, sygeplejersker, lærere, pædagoger, etc.) . Hvor nogle forældre ønsker, at de professionelle har rollen som ”eksperten”, ønsker andre

forældre, at de professionelle har en rolle som medspillere i et fælles team.

- Forældrene har forskellige forventninger til deres egen rolle som forældre. Hvor nogle forældre giver udtryk for, at de ”bare ønsker at være forældre”, har andre forældre et ønske om at være ”forælder og behandler” for deres barn med ASF.
- Forældrene har forskellige ønsker i forhold til den aktive deltagelse i behandlingen. Hvor nogle forældre ikke ønsker at være aktive i den konkrete behandling, har andre forældre et stort behov for at være aktive deltagere i eksempelvis træning eller intervention af barnet.
- Forældrene har forskelligt syn på og viden om konkrete behandlingsmetoder. Hvor nogle forældre er meget orienterede omkring metoderne og har stærke holdninger til den ene metode frem for den anden, er andre mindre optaget af de specifikke behandlingsmetoder.
- Forældrene har forskelligt syn på behandlingsfaciliteterne. Hvor nogle forældre prioriterer at have deres barn i mere specialiserede tilbud med få børn, prioriterer andre forældre inklusion i det omfang, det er muligt.

I denne artikel anvendes begrebet professionelle om alle medarbejdere, der arbejder professionelt med børn med autisme i både primær- og sekundærsektoren. Begrebet behandlinger, er meget bredt og defineres som alle typer af indsatser, der skaber udvikling og læring for barnet med autisme.

SIKON Kurser og Konferencer
Blekinge Boulevard 2
2630 Taastrup
Tlf. 70 25 30 65
kursus@autismeforening.dk
www.sikon.dk

AUTISME I FOKUS

Toptunet og intensivt kursus for hele familien...

Lørdag den 25. juni til lørdag den 2. juli 2016
Vigsø Feriecenter – Vigsøvej 300, 7730 Hanstholm

Uddrag fra program:

Hvordan skaber vi "Trivsel i familien"
Hvad er "Sensoriske udfordringer"
Få styr på "Sociallovgivningen"
Hvad gør vi ved "Skoleangst"
Hvordan hjælper vi "Søskende"
Hvad gør man ved "Problemskabende adfærd"

Pris:

Pris for op til fire personer i hus samt kursus og børnegrupper kr. 16950,-
Pris pr. ekstra person i huset udover de første fire personer kr. 1850,-
Pris for Ungdomslejren (pr. ung) kr. 825,-

Kontakt Lars Grønlund: 30533452

Tilmelding: www.SIKON.dk

SIKON
Landsforeningen Autismes kurser og konferencer

De fem specifikke faktorer afspejler bredden i forældres forventninger, ønsker og præferencer. Fælles for faktorerne er det, at de på den ene side giver anledning til uro og bekymring i hverdagen, når de ikke matcher forældrenes behov og forventninger, mens de på den anden side giver forældrene energi og glæde, når behov og forventninger imødekommes. Det er afgørende, at disse betydningsfaktorer for oplevelsen af kvalitet gøres synlige i og omkring forældresamarbejdet med børn med ASF både før og under behandlingsarbejdet og i forhold til at understøtte et behandlingsforløb, der opleves virksomt og godt.

En væsentlig pointe her er, at det synes mere hensigtsmæssigt at tænke på forældrenes ønsker, behov og præferencer til behandling som dimensionelle frem for kategorielle. Selvom forældrene kan have meget forskelligrettede behov og forventninger, er det vigtigt at understrege, at disse forskelle ikke er kategorisk adskilte og uforenelige, men derimod eksempler på yderpunkter, hvor forældrene ikke er fastlåste, men kan flytte sig i takt med, at forhold i familien eller barnet ændrer sig.

Selvom mange andre forhold ud over behandling kan have betydning for forældres livskvalitet, er forældrenes livskvalitet af afgørende betydning for barnets udvikling. Optimering af behandlingsindsatser bør derfor fokusere på at lette forhold, som dagligt belaster forældre til børn med autisme. Fremtidige tilbud

kan med fordel udvikles med afsæt i faktorer, som har betydning for forældrene. For at sikre ejerskab og involvering fra alle omkring barnet med autisme, bør udviklingen af tilbud ske i tæt samspil med professionelle fra både primær- og sekundærsektoren. Ovenstående informationer danner rammerne om udarbejdelse af et forskningsprojekt, der i øjeblikket søger finansiel støtte fra fonde. Hensigten er at tage afsæt i erfaringer og perspektiver fra både forældre og professionelle med det formål at sikre en effektiv og målrettet behandlingsindsats, der bygger på et fælles sprog og en fælles forståelse af, hvornår både de professionelle og forældrene oplever, at de har givet/fået en service af høj kvalitet. Samtidig er det vigtigt, at initiativer til optimering af behandlingsindsatsen tager højde for udfordringen ved at skulle skabe fleksible løsninger, hvor både barnets og forældrenes udvikling og forandring bliver integreret, således at behandlingen til stadighed opleves som meningsfuld i familiens aktuelle hverdag.

Hidtil har forskning i faktorer, der har betydning for forældre til børn med autisme, været sparsom. Nye tendenser med fokus på patientinddragelse, borgerinddragelse og generelt øget involvering af pårørende underbygger behovet for yderligere forskning, der inddrager alle relevante personer og perspektiver med henblik på at nedsætte belastningssymptomerne og øge livskvaliteten for forældre til børn med autisme.

Informationerne i denne artikel bygger på forskningsresultater og viden relateret til Kirsten Krabek Frantzens Ph.d.-afhandling *Parental Treatment Preferences and Parental Self-Perception in Autism Spectrum Disorder*.

Livskvalitet

– fra teori ud i praksis

Af Ane Knüppel, psykolog og ph.d. studerende, Aalborg Universitetshospital.
Rikke Steensgaard, psykolog.

I DE SENESTE ÅR ER BEGREBET LIVSKVALITET BEGYNDT AT DUKKE OP I AUTISMEFELTET I FORSKELLIGE SAMMENHÆNGE. FX KAN MAN I MEDIERNE STØDE PÅ SÆTNINGER SÅSOM “MASSAGE FREMMER LIVSKVALITETEN FOR MENNESKER MED AUTISME”. MEN INDEN BEGREBET LIVSKVALITET BLIVER ET SMART BUZZWORD, SOM BRUGES I FLÆNG AF BÅDE POLITIKERE, LEDERE OG FAGFOLK, FINDER VI DET RELEVANT MED EN SAGLIG BEGREBSDEFINITION. DERUDOVER VIL VI KORT PRÆSENTERE VORES TANKER OM, HVORDAN VIDEN OM OG FOKUS PÅ LIVSKVALITET KAN HAVE BETYDNING FOR PERSONER MED AUTISME.

Hvad er livskvalitet?

Intuitivt har mange mennesker en idé om, hvad begrebet livskvalitet betyder, men der findes ikke en entydig definition af, hvad livskvalitet dækker over eller rummer. Helt overordnet vil de fleste være enige om, at livskvalitet handler om den oplevede følelse af tilfredshed med livet.

De allerfleste vil også være enige om, at det er vigtigt at have livskvalitet i sit liv. Som konsekvens af, at der ikke eksisterer én definition på livskvalitet, findes der heller ikke én metode til at vurdere det eller måle det. Tværtimod findes der mere end 1200 redskaber til vurdering af livskvalitet, hvoraf nogle er designet til hhv. børn og voksne, og andre henvender sig til fx personer med en bestemt kronisk sygdom. Måling af livskvalitet er vigtigt i forhold til at vurdere, om de ydelser og den behandling, en borger får, har en effekt i form af øget livskvalitet. Og der er en tendens til, at succeskriterierne for sociale indsatser er ydre forhold som: Kan barnet læse? Er personen selvhjul-

pen ift. hygiejne? Kan personen selv købe ind og lave mad? Med livskvalitetsforskningen sættes der mere fokus på de indre faktorer, som hvordan man selv opfatter sit liv, og mange vil mene, at når en person har høj livskvalitet og trives, så kommer læring af konkrete færdigheder helt af sig selv.

Som når man siger, at hvis et barn trives som elev på en skole, så vil graden af indlæring være langt større, end hvis barnet synes, at timerne i skolen er meningsløse, eller oplever, at skolen er et utrygt sted.

Såvel forskere som fagfolk har efterlyst et egnet redskab til at måle livskvalitet hos mennesker med autisme, men endnu er der ikke udviklet et redskab til målgruppen. Der findes flere teoretiske modeller om livskvalitet, som viser sig at være meget relevante i forståelsen af livskvalitet hos personer med autisme. Én af disse er udviklet af den amerikanske professor Robert Schalock.

Præsentation af en livskvalitetsmodel

Ud fra Schalocks teoretiske model bliver livskvalitet forstået og vurderet ud fra følgende otte kerneområder:

Kerneområde	Indikatorer	Eksempler
Personlig udvikling	Uddannelse Personlige kompetencer Egen indsats	Har jeg adgang til IT og dyrkelse af specielle interesser, også med henblik på at øge muligheder for uddannelse?
Selvbestemmelse	Autonomi/personlig kontrol Mål og personlige værdier Valg	Oplever jeg respekt for mine personlige ønsker/valg/livsstil?
Sociale kontakter	Samspil og relationer Modtaget støtte Rekreation	Har jeg mulighed for at opsøge meningsfulde andre, og kan jeg også vælge at være alene?
Social inklusion	Integration og deltagelse i lokalsamfundet Rolle i samfundet Social støtte	Bliver min rolle og mine styrkesider værdsat i sociale aktiviteter?
Rettigheder	Ligeværdighed Respekt Lovmæssige rettigheder	Oplever jeg en respekt for mit livsvalg og behov for privatliv, og er jeg blevet gjort bekendt med mine rettigheder og pligter?
Emotionelt velbefindende	Tilfredshed Selvopfattelse Stressniveau	Kan jeg selv genkende mine stresssymptomer og reducere dem? Herunder fx min sensoriske sensitivitet.
Fysisk velbefindende	Sundhed og helbred Hverdagsaktiviteter Fritid	Er jeg opmærksom på at have en sund levevis? Er sunde fritidsaktiviteter og rekreative aktiviteter let tilgængelige for mig?
Materielt velbefindende	Økonomisk status Beskæftigelse Bolig	Oplever jeg at have en betydningsfuld rolle eller status ift. beskæftigelse? Oplever jeg at være i stand til eller være med til at tage økonomiske beslutninger?

En række undersøgelser fra forskellige kulturer viser, at livskvalitet er noget, der opleves forskelligt fra person til person, men at kerneområderne i modellen er relevante for alle mennesker, men værdien og vigtigheden af hvert område vil være forskellig fra person til person og formentlig også for den samme person over tid.

I Schalocks teoretiske model er der udviklet redskaber som fx et interview og et spørgeskema, hvis formål er at skabe indblik i den enkelte persons livskvalitet. Både interview og spørgeskema er lavet, så personen kan vurdere egen livskvalitet, men der er også mulighed for, at fx forældre kan hjælpe med at vurdere deres søns/datters livskvalitet, hvis de ikke er i stand til at foretage vurderingen på egen hånd. Idet livskvalitet netop er den oplevede følelse af tilfredshed med livet, er det bedst, hvis personen, det drejer sig om, selv kan være med til at vurdere egen livskvalitet med støtte fra de nærmeste. Forskning har vist, at andre personer ikke vurderer livskvalitet for personen, som personen selv ville gøre det. Med andre ord er det derfor bedst og mere præcist at spørge den person, det drejer sig om, hvis man er interesseret i at vide, hvordan livskvaliteten opleves, eller hvordan den forandrer sig over tid.

Livskvalitet hos personer med autisme

Flere studier har vist, at personer med autisme har en lavere livskvalitet sammenlignet med personer uden autisme. Der er derfor grund til at have fokus på at højne livskvalitet for personer med autisme – en livskvalitetsmåling kan måske hjælpe netværket omkring den autistiske person på vej ift., hvor der skal arbejdes for at forbedre livskvaliteten. Nogle tror måske, at livskvalitet er så abstrakt, at det ikke kan vurderes af konkret tænkende autistiske mennesker, men det kan det. Såvel forskning som praksis viser, at mange personer med autisme kan besvare, hvilke kerneområder der opleves betydningsfulde og vigtige for dem, også på trods af en grad af mental retardering eller øvrige vanskeligheder. Fagpersoner må være nysgerrige på, hvad der er meningsfuldt for den enkelte, og hvordan prioriteringen af indsatser bør være. For forældre handler det om det samme: Hvad betyder noget for min søn/datter med autisme, og hvad skal vi forbedre? Fokus på livskvalitet giver et andet afsæt for de sociale indsatser sammenlignet

med de konventionelle normative indsatser, hvor vi har planer for de autistiske personers liv og gerne vil lære dem specifikke færdigheder. Livskvalitet handler om at inddrage og spørge den person, hvis livskvalitet man gerne vil støtte op om at bedre. Fordele ved at inddrage personen med autisme er flere: For det første bliver vurderingen af livskvalitet som nævnt mere præcis, end hvis netværket forsøger at gætte sig til det på personens vegne eller endnu værre: tager afsæt i de gængse forestillinger om, hvad der skaber god livskvalitet. For det andet vil selve inddragelsen af personen med autisme fremme deltagelse og udvikling. Som fagperson indenfor autisme-området er det vigtigt at huske sig selv på, at hvis ikke personer med autisme oprigtigt inddrages og spørges, så kan ellers velmenende gode råd og hjælpemidler resultere i afstandstagen og passivisering. Det er selvfølgelig væsentligt, at personens valg og ønsker respekteres i den udstrækning, det er ansvarligt og kan lade sig gøre – også selvom personens valg og ønsker afviger fra normen.

Livskvalitet i praksis

Der findes i både kommunalt og regionalt regi forskellige skemaer og check-lister med henblik på kvalitetssikring, dvs. at sikre, at de indsatser, der ydes til personer med autisme, også fører til noget. Men hvad er dette "noget"? Hvad er kvalitet? Og måske allervigtigst; hvem bestemmer, hvad dette "noget" eller kvalitet er for den enkelte? Måske vil et øget fokus på livskvalitet betyde en mere individualiseret tilgang, hvor de autistiske mennesker mødes med en nysgerrighed på, hvilke områder i deres liv de hhv. er og ikke er tilfredse med, således at støtten kan målrettes de områder, hvor livskvaliteten halter, og hvor personen er mest motiveret for en indsats. Eksempelvis: Peter vil ikke børste tænder, da han ikke finder mening hermed. Han bryder sig ikke om smagen og konsistensen af tandpasta, han er ligeglad med dårlig ånde og bekymrer sig ikke om tandproblemer. Derimod er Peter ikke ligeglad med, hvordan andres attitude overfor ham er, dvs. hvordan han tales til og behandles af andre. Med andre ord er hans livskvalitet, i hans egen optik, fin i forhold til "fysisk og emotionelt velbefindende", men lav i forhold til "rettigheder" og "selvbestemmelse". Med et fokus på livskvalitet vil indsatsen i forhold til Peter således tage afsæt i at finde måder at vise ham respekt og ligeværdighed, fx

ved at lade ham opstille egne mål og anerkende hans drømme. I samarbejdet omkring Peters drømme og mål finder man højst sandsynligt en for Peter indre motivation til at børste tænder. Eksempelvis: Peters drøm er at blive musiker. Hans langsigtede mål er at blive optaget i et band, og hans kortsigtede mål er at dygtiggøre sig på musikskolen. I samarbejdet herom får Peter viden om og indsigt i, at udvælgelsen af nye bandmedlemmer ikke alene sker ud fra deres musikke kunnen, men også deres almene fremtoning, da et band skal kunne mere end blot spille god musik. De skal også performe og samarbejde. Hermed skabes der en indre motivation for at bruge tid og energi på at opretholde en god fremtoning, hvilket blandt andet indebærer daglig tandbørstning.

“Livskvalitet ændrer sig over tid i takt med nye erfaringer, og dermed vil værdien og vigtigheden af hvert kerneområde ændre sig. Således ændrer også indsatsens fokus sig over tid i takt med det, der er meningsgivende for personen”.

Vi oplever ofte, hvordan indsatser omkring autistiske mennesker bygger på normative ideer om, hvad livskvalitet er, fx at være fysisk sund, opnå en uddannelse og kunne klare hverdagsfærdigheder selv. Men en sådan definition af livskvalitet er indskrænket og mangler et indefra-perspektiv. Typisk fører indsatsen til, at man ikke lykkes, kun delvis lykkes efter mange år, eller at den autistiske person føler sig misforstået og har et liv med lav livskvalitet på de øvrige kerneområder.

Nyt dansk forskningsprojekt om, hvordan det går personer med autisme

Af Ane Knüppel, psykolog og ph.d. studerende ved Forskningsenhed for Børne- og Ungdomspsykiatri, Aalborg Universitetshospital.

Marlene B. Lauritsen, overlæge i børne- og ungdomspsykiatri og lektor ved Forskningsenhed for Børne- og Ungdomspsykiatri, Aalborg Universitetshospital.

HVORDAN GÅR DET SENERE I LIVET FOR DE BØRN, DER HAR FÅET EN AUTISMEDIAGNOSE? DETTE SPØRGSMÅL DANNER RAMMEN OM ET NYT FORSKNINGSPROJEKT, SOM IGANGSÆTTES I FORÅRET 2016 OG PRÆSENTERES HERUNDER.

Et nyt forskningsprojekt

Som medarbejdere i Børne- og Ungdomspsykiatrien har vi ofte drøftet, hvordan det går de børn, som får en autismediagnose, da vi kun sjældent følger børnene i en længere årrække.

Da vi undersøgte, hvilken forskning der allerede er udført på området, opdagede vi, at selvom der er forsket i emnet, så er der meget, vi endnu ikke ved. Ingen har indtil nu fulgt op på, hvordan en stor gruppe danske børn med autisme klarer sig og har det senere i livet, og hvorfor de klarer sig, sådan som de gør. Vores nysgerrighed blev til forskningsprojektet Aut-Come 16-26. Forskergruppen består af psykolog Ane Knüppel og børne- og ungdomspsykiater Marlene B. Lauritsen, begge ansat i Forskningsenhed for Børne- og Ungdomspsykiatri i Region Nordjylland.

Forskningsprojektets deltagere

I forskningsprojektet bliver en stor gruppe unge og voksne med autisme i alderen 16-26 år spurgt om, hvordan de har det i ungdoms- og voksenlivet. Alle i gruppen har fået en autismediagnose i barndommen. Da mange af spørgsmålene handler om forhold gennem opvæksten, vil den samme gruppes forældre blive spurgt om, hvordan deres søn eller datter klarer sig og har det, både nu og tidligere. I mange tidligere forskningsprojekter spurgte man kun forældrene. Selvom forældrenes viden er vigtig og betydningsfuld, har vi også vurderet, at det er vigtigt at høre, hvad de unge og voksne med autisme selv mener. Derfor har vi i projektet medtaget spørgsmål til både forældre og den unge/voksne med autisme. Invitationer til forældregruppen og personerne med autisme bliver sendt samlet til en forælder-adresse. Det er naturligvis frivilligt at deltage i forskningsprojektet,

men som forskergruppe håber vi på, at så mange som muligt ønsker at bidrage til undersøgelsen, da undersøgelsens budskaber bliver tydeligere, jo højere deltagerantallet er.

Forskning i outcome

Hvis man i forskning gerne vil undersøge, hvordan det går personer med autisme senere i livet, må man starte med at beslutte, hvilke parametre der skal undersøges, dvs. hvilke outcome-mål man vil måle på. Tidligere forskning har blandt andet kigget på, om personer med autismes intelligens samt sproglige- og hverdagsfærdigheder ændrer sig senere i livet.

Der er mange holdninger til, hvad der er mest relevant at måle på – altså hvilke outcome-mål som giver mest mening. Beslutningen om, hvilke parametre der vælges, afhænger af, hvilket formål forskningsprojektet har, og hvordan forskningsprojektet er planlagt: Hvilken alder har projektets deltagere, er der mulighed for personligt at møde projektets deltagere, hvor lang tid følges projektets deltagere osv. I vores forskningsprojekt er der fokus på tre forskellige outcome-mål:

- Hvordan hverdagsaktiviteter klares
- Livskvalitet
- Uddannelse og beskæftigelse

Når vi undersøger, hvordan danske børn med en autismediagnose klarer sig senere i livet, så er det på disse tre parametre. Der er et håb i forskergruppen om at blive klogere på det hele menneske med autisme, og derfor er det besluttet at vurdere disse noget forskellige outcome-mål samtidig.

Hvad kan man bruge forskningsprojektets resultater til?

Formålet med forskningsprojektet er todelt: For det første ønsker vi at opnå mere viden om, hvordan det går børn med autisme senere i livet. For det andet vil vi gerne opnå mere viden om, hvilke forhold der betyder noget for, hvordan man kommer til at klare sig i voksenlivet, når man har autisme. Betyder det fx noget, om man har haft et specialklassetilbud eller ej? Betyder det noget, om man har haft særlige støtteforanstaltninger i hjemmet eller ej? Eller betyder det noget, om man ud over sin autisme har andre psykiske

eller fysiske lidelser? Forskningsprojektet vil kunne skabe viden om, hvilke forhold der betyder noget for at kunne klare sig selv i hverdagen, tage en uddannelse og få en forhåbentlig meningsfuld beskæftigelse og ikke mindst, hvilke forhold der bidrager til øget livskvalitet hos personer med autisme. Det er særligt i forhold til livskvalitet vigtigt at huske, at det eller de forhold, som bidrager til øget livskvalitet hos én person med autisme, ikke nødvendigvis bidrager til samme øgede livskvalitet hos en anden person med autisme. Alligevel vil vi sandsynligvis kunne finde tendenser i forhold til, hvad der er vigtigt for at klare sig godt som voksen med autisme, uanset hvor mange ressourcer den enkelte har med sig. Det er målet, at den viden, som dette forskningsprojekt skaber, skal kunne bruges af offentlige myndigheder, behandle, familiemedlemmer og personer med autisme. Så personer med autisme får mulighed for at udnytte egne ressourcer bedst mulig og opnå øget tilfredshed med livet.

For yderligere information

Kontakt psykolog og ph.d. studerende Ane Knüppel: autcome@rn.dk

Hvad er forskning i outcome?

Det engelske ord outcome kan oversættes med udfald eller resultat, hvilket kan lyde noget teknisk, når det handler om mennesker. Men overordnet handler autismediagnose om, hvordan et forskningsprojekts deltagere klarer sig på et eller flere bestemt udvalgte områder over tid. Fx hvordan klarer en gruppe børn med autisme sig socialt, året efter de har fået social træning? Eller hvordan går det de børn med autisme, som nu selv er blevet voksne, i forhold til at få en uddannelse? Forskningsprojekter om outcome kan derfor handle om meget forskellige emner, og projektdeltagere kan være både børn og voksne, og de kan følges i både kortere og længere tid.

Når spørgeskemaer måler livskvalitet

Louise Norman Jespersen, Ph.d.-studerende ved Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.

VI TALER OFTE OM DET. LIVSKVALITET. MEN HVAD ER DET EGENTLIG FOR EN STØRRELSE, OG HVORFOR HAR VI BRUG FOR AT KUNNE MÅLE DET?

Når vi vurderer menneskers sundhedstilstand eller funktionsniveau (hvordan kroppen fungerer), får vi ikke tilstrækkelige oplysninger om, hvordan disse mennesker har det. Vi kan måle, om de er 'raske', og i hvilken grad deres krop fungerer, men der er mere til et godt liv end fravær af sygdom og en god funktions-eвне. Særligt for mennesker, der lever med et handicap, er det interessant at måle livskvalitet. Her søger man jo ikke 'helbredelse', og ved at måle livskvaliteten kan man få et mål, der indikerer, hvordan man lever med - eller måske på trods af - handicapet.

For at kunne gennemføre indsatser, der bedrer livskvaliteten for børn og voksne med autisme, er det nødvendigt først at identificere, hvilke områder af livskvaliteten indsatsen skal stiles mod. Alle mennesker har ret til et godt liv, og derfor er livskvalitet et godt mål i forhold til at kunne vurdere, i hvilken grad en indsats er lykkedes.

Definitionen afgør, hvad vi måler

Hvordan kan man måle livskvalitet, når vi ikke kan tage en blodprøve og bestemme et menneskes livskvalitet herudfra?

Livskvalitet er et begreb, som ikke er entydigt defineret, og som kan have forskellig betydning fra person til person. For at kunne måle livskvalitet har vi derfor brug for en definition, så vi er enige om, hvad det er, vi måler på.

Der er efterhånden enighed om, at man, for at få den bedste måling, bør spørge personen selv, hvilket er helt i tråd med WHO's definition af livskvalitet (faktaboks 1). Ud fra denne opfattelse er livskvalitet altså en subjektiv vurdering af, hvordan man har det i forhold til forskellige områder i sit liv.

I princippet kan man ved hjælp af et enkelt spørgsmål; "Hvordan vurderer du din generelle livskvalitet?", få svar på, hvordan en person vurderer sin livskvalitet. Dette er dog ikke tilstrækkeligt, hvis vi gerne vil kunne identificere, om livskvaliteten er jævnt fordelt på forskellige områder (fx sociale relationer, boligforhold, beskæftigelse mv.), eller om der er områder, der skiller sig ud – enten i kraft af en markant højere eller en markant lavere vurdering af livskvaliteten.

Frit oversat defineres livskvalitet af WHO som: ”Et individs opfattelse af deres egen position i livet i forhold til kultur- og værdimønstre hvor de lever og i relation til deres mål, forventninger, standarder og bekymringer.

Det er et bredt koncept, som på en kompleks måde påvirkes af personens fysiske sundhed, psykologiske tilstand, personlige overbevisninger, sociale relationer og deres forhold til fremtrædende aspekter i deres omgivelser.”

Livskvalitet og deltagelse

I de senere år er der kommet et øget fokus på deltagelse som supplement til den subjektive måling af livskvalitet. Dette fokus kommer til udtryk i både WHOs ”International klassifikation af funktionsevne, funktionsevnenedsættelse og helbredstilstand (ICF)” og i FNs handicapkonvention, som har et generelt princip om ret til fuld og effektiv deltagelse og inklusion i samfundslivet. Deltagelse omfatter aktiviteter, som i en eller anden grad foregår i relation til andre mennesker, blandt andet beskæftigelse, fritidsaktiviteter samt kontakt med familie og venner.

Deltagelse som supplerende mål er vigtigt for at sikre, at livskvaliteten ikke bliver målt som et isoleret, subjektivt begreb, men at den også måles i forhold til det samfund, vi lever i og gerne skulle være en del af.

Forskellige typer af spørgeskemaer

Spørgeskemaer til måling af livskvalitet kan groft deles op i to grupper. Generiske og sygdomsspecifikke. De generiske spørgeskemaer er designet til at måle livskvalitet hos en bred målgruppe. Det er ofte denne type, som anvendes, når vi foretager de store landsdækkende befolkningsundersøgelser, som konkluderer på sundhedstilstanden i Danmark. Disse skemaer er gode, når man fx skal sammenligne børn med og uden handicap eller sammenligne på tværs af kommuner og regioner.

I generiske skemaer, der måler livskvalitet, er det meget vigtigt at skelne skarpt mellem sundhed, funktion og livskvalitet, således at spørgeskemaet ikke automatisk tillægger en person, der scorer lavere på funktionsspørgsmålene, en lavere livskvalitet end dem, som scorer højere på funktionsspørgsmålene.

De specifikke spørgeskemaer er designet til en afgrænset gruppe mennesker, fx mennesker med autisme. Disse skemaer indeholder detaljerede spørgsmål om, hvordan livskvaliteten opleves i forhold til særlige aspekter af hverdagen, som kun er relevante for mennesker med autisme. Fordi spørgsmålene i et handicapspecifikt spørgeskema sandsynligvis ikke giver mening for alle mennesker, kan man ikke sammenligne livskvaliteten med personer uden diagnose eller på tværs af diagnoser.

De specifikke skemaer er gode til at undersøge, hvad det at leve med en bestemt diagnose betyder for livskvaliteten. Men ønsker man et helhedsbillede af en persons livskvalitet, og ikke livskvaliteten sat i relation til en diagnose, bør man anvende et generisk spørgeskema.

Et samlet spørgeskema

I EQOL-projektet (Faktaboks 2) på Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, arbejder vi på at udvikle et spørgeskema, der kan måle livskvalitet og deltagelse blandt børn og unge voksne med handicap eller kronisk sygdom. EQOL-projektet er

et ph.d.-projekt, der primært udarbejdes af Louise Norman Jespersen og forventes afsluttet i løbet af sommeren 2017. Projektet er finansieret af Socialministeriet og Syddansk Universitet.

Formålet med projektet er at udvikle et spørgeskema, der skal måle livskvalitet og deltagelse hos børn og unge voksne (10-40 år) med og uden funktionsnedsættelse. Det færdige produkt vil være et kort elektronisk spørgeskema i to versioner – en version for børn og unge i skolealderen ca. 10-16 år, og en version for unge voksne i alderen ca. 16-40 år.

Det er tanken, at EQOL skal være et kombineret generisk og specifikt mål, dvs. kunne anvendes på tværs af diagnoser og funktionsbegrænsninger, men samtidig kunne fange specifikke problematikker hos den enkelte. Udgangspunktet er, at livskvalitet ikke skal være betinget af handicap eller kronisk sygdom.

EQOL vil kunne anvendes internt på specialskoler eller i botilbud til at identificere de områder, hvor elever/beboere har høj livskvalitet, og de områder, hvor der er behov for forbedring. Endvidere vil spørgeskemaet kunne bruges til at sammenligne på tværs af kommuner, på tværs af skoler eller på tværs af diagnoser. Disse sammenligninger kan gøre os i stand til at pege på, hvilke områder der fungerer godt for hvilke grupper, og omvendt også på, hvilke grupper der har behov for særlige indsatser.

I foråret 2016 skal vi teste EQOL blandt børn og unge voksne med forskellige former for handicap og kro-

nisk sygdom. Hvis du er interesseret i at være med til dette eller vil vide mere om projektet, så kig ind på www.eqol.dk og send os en mail.

EQOL er en forkortelse for Electronic Quality Of Life. (Elektronisk Livskvalitet.)

Electronic refererer til, at det endelige spørgeskema bliver webbaseret.

EQOL udtales Equal, som på engelsk betyder lighed.

Dette refererer til et ønske om lighed i deltagelse og livskvalitet uanset funktionsniveau.

Jeg vil accepteres, elskes og fejres fordi jeg er mig!

Af Felix Munch, autismekonsulent.

VI LEVER I ET SAMFUND HVOR DEBATTEN OM AT VÆRE ANDERLEDES ER KOBLET SAMMEN MED DET AT VÆRE ET DÅRLIGERE MENNESKE. AT VÆRE DOVEN, AT VÆRE MINDRE VÆRD OG AT HAVE FÆRRE RETTIGHEDER. OM DET ER FORDI MAN ER ASYLANSØGER, HANDICAPPET ELLER KON-TANTHJÆLPSMODTAGER ER UDEN BETYDNING.

Mange autistiske voksne har en historie, hvor vi har stået uden for fællesskaber og skabt små og få sammenhænge at være deltagende i. Forståelsen af os selv skabes i samværet og spejlingen i andre.

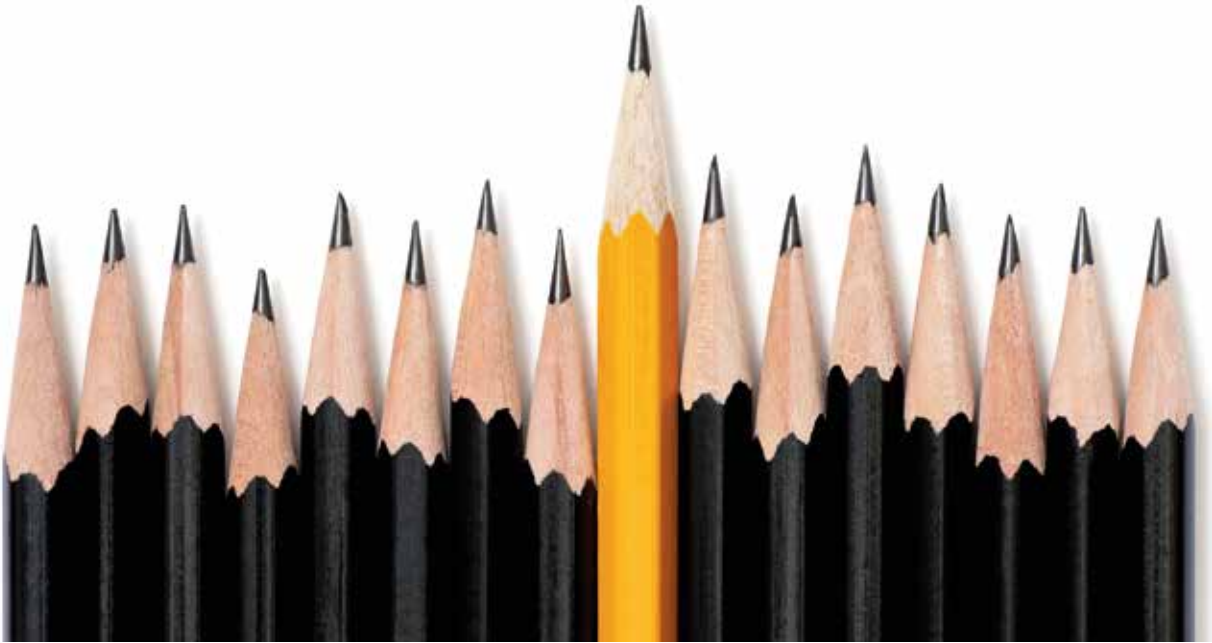
Når vi vokser op uden disse fællesskaber og uden en omverden der forstår os, mangler vi også mennesker omkring os der kan forstå os, som de autistiske mennesker vi er. Nogle der kan hjælpe os med at forstå os selv, nogle der kan forklare os, hvilke behov vi har, hvilke forskelligheder vi har, hvordan vi med fordel kan gøre ting på særlige måder, frem for at forsøge at spejle neurotypisk adfærd forgæves.

Jeg brugte mange år på desperat at skjule, hvem jeg virkelig var. Fuld af frygt for afvisning, afklædning og fremmedgørelse som handicappet, psykisk syg eller mærkelig. Der var kun en model for det succesfulde menneske. Der var kun en model for acceptabel adfærd, både fra samfundets, familiens og mit eget perspektiv. Jeg var nød, til at fremstå normal, troede jeg, for at blive mødt som et rigtigt menneske.

Først igennem andre menneskers italesættelse af min autistiske tænkning, sansning og forståelse som nyttig og spændende kunne jeg acceptere disse som værdifulde. Først da kunne jeg se mit virkelige jeg som ressourcefuldt. Det tog 25år.

Vi har behov for hinanden i et autistisk og for fagpersoner, der kan hjælpe os til udviklingen af et sprog om os selv. Vi har behov for en positiv selvopfattelse, så vi ved, hvad det betyder at være autist -og turde sige det stolt.

Når den jeg er accepteres, elskes og fejres – som ethvert andet menneske, så trives jeg. Det er reel livskvalitet. Det er også en ultrakort beskrivelse af fænomenet neurodiversitet, en ideologi og forklaringsmodel, der modsat den medicinske autisme-models deficitfokus, tager udgangspunkt i, at alle mennesker er forskellige, ser forskellige ud, tænker forskelligt, har forskellige behov, sanser, baggrund osv. - Og at alle mennesker er værdifulde og dejlige som dem, de er.

Neurodiversitet:

- Autistiske (/alle) mennesker er værdifulde, som vi er
- Forskelligheder skal elskes og fejres
- Ingen har ret til at ændre autistiske mennesker eller vores adfærd
- Autistiske mennesker definerer, hvad vi ønsker hjælp til

Enhver indsats i vores liv og ethvert ønske om at hjælpe os skal bunde i vores ønske om at blive hjulpet, for ingen andre kan bestemme over os end os selv.

Enhver indsats i vores liv, skal have til formål at bidrage til vores livskvalitet, vores tryghed og være et bidrag til netop så meget selvstændighed, vi SELV ønsker.

Vi er f.eks. stadig selvstændige, når vi booker en pædagog til at køre os til supermarkedet og følge os rundt. Ligesom den blinde er selvstændig, rejsende med en førerhund, eller finansmanden er et selvstændigt menneske, selvom han har privatchauffør.

Amanda Baggs formulerede det så fint, da hun sagde:

"De siger jeg er lavt fungerende, men de kan ikke engang ordne deres egen computer!"

Netop fordi der er en rangorden af færdigheders værdi i det almindelige samfund. En rangorden af tankers og tænknings værdi og dermed en rangorden af menneskers værdi, kan vi omtale mennesker som handicappede. Tænker vi neurodiversitet, er dette ikke muligt, for evnerne til at lede en stor koncern og evnerne til at huske hvert ord af Ronja Røverdatter er færdigheder, der er lige værdifulde og lige gode menneskelige kvaliteter. I et sådant utopia kan alle være stolte over, hvem de er, alle kan blive behandlet med kærlighed og respekt og vi tør alle lære selv og tale åbent og nysgerrigt om forskelle.

- Min livskvalitet kommer igennem at være ærlig overfor mig selv om, hvem jeg er.
- Min livskvalitet kommer igennem at have lært, hvem jeg er.
- Min livskvalitet kommer igennem at sikre, at jeg altid kan være mig selv.
- Min livskvalitet lever, fordi jeg ikke går på kompromis med den.
- Min livskvalitet blomstrer, fordi jeg bliver elsket for den, jeg virkelig er.

Lad os formode, at alle mennesker er kompetente, at alle færdigheder er værdifulde, og at alle mennesker skal mødes som mennesker, som netop dét menneske de er.

Statements om livskvalitet

Anne Skov Jensen:

Jeg har aldrig tænkt ret meget over begrebet livskvalitet, og hvad der giver mig livskvalitet - gør mig glad. Jeg har haft alt for travlt med at finde ud af, hvordan jeg kunne gøre alle dem omkring mig glade.

Først nu, da jeg skulle sætte mig ned og skrive dette her, har jeg endelig tænkt nærmere over, hvad det egentlig er, der gør mig glad.

Det, jeg fandt frem til, som giver mig livskvalitet, er bl.a.:

- at få lov til at lave og anvende alle mine mange systemer.
- at vide præcist, hvad jeg skal, og hvad der forventes af mig.
- at nørde alene eller sammen med mine børn og dyrke vores hobbyer aka særinteresser.
- at have oplevelser med familien (biografdure, koncerter, rejser m.v.), der selvfølgelig er struktureret og forudsigelige, så jeg virkelig kan nyde det.
- at motionere. Det har altid været en stor del af mit liv og har en afgørende betydning for min livskvalitet. At få blæst hjernen igennem på en løbetur eller at fokusere på hver eneste muskel i kroppen i forbindelse med styrketræning er noget af det bedste, jeg ved. Jeg elsker også at tilbringe tid sammen med mit fantastiske A-Team.

- at familie, venner og de fagpersoner, der er i mit liv, har den fornødne indsigt og forståelse, så deres støtte og hjælp letter min hverdag.
- at bruge tid med mit autisme-netværk - at være sammen med nogle, der virkelig forstår mig og accepterer mig, som den jeg er - det er guld værd.
- at have muligheden for at hjælpe andre - hvilket er også baggrunden for, at jeg har valgt at etablere vidensbanken, holde foredrag og oversætte bøger om bl.a. autisme.
- ALENETID... og her mener jeg HELT alene-tid, hvor der ikke er krav eller forstyrrelser... og hvor jeg ikke behøver at "scanne" mine omgivelser 24/7. Det er her - og kun her, jeg virkelig slapper af og lader op. (Hmmm, måske skulle dette punkt have stået først ;-)

Louise Egelund Jensen:

"Livskvalitet er en sjov størrelse! Flydende og levende. Det ændrer sig hele tiden og vokser sammen med en, nogle gange større, andre gange mindre, men aldrig helt den samme. Så hvordan skal jeg kunne beskrive livskvalitet? Jeg vil prøve at sætte ord på min livskvalitet, som den ser ud lige nu:

Som jeg ser det, er der to typer livskvalitet: den mere overordnede og den helt nære. Begge er lige vigtige.

For mig består den overordnede livskvalitet af nogle yderst vigtige begreber: Tryghed, både den, jeg har ved at have et godt og rart hjem med gode naboer, men også den, som i denne sparetid er svær at opnå, nemlig trygheden ved at vide, at alt nok skal gå fremover. Mening er også et ord, der er vigtigt for mig, når emnet er livskvalitet. Giver min tilværelse mening? Her er mit virke som foredragsholder den største kilde til livskvalitet hos mig. For som foredragsholder giver mit liv mening. Jeg føler, at jeg gør en forskel og udfylder en plads i samfundet. Jeg betyder noget!

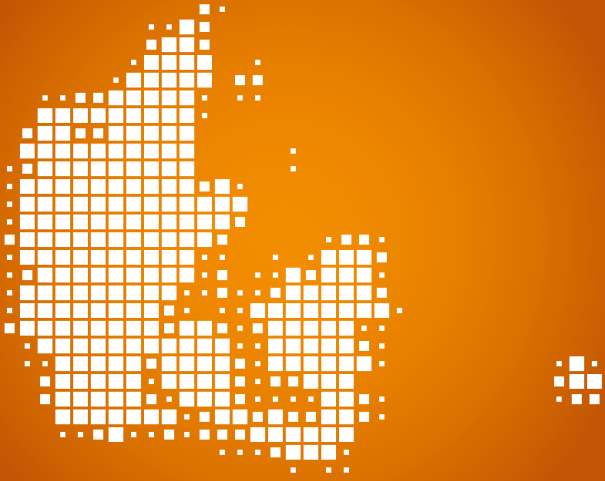
På det daglige plan er livskvalitet nogle meget mindre og mere nære ting: Samvær med mennesker, jeg holder af, og som holder af mig som den, jeg er. En god snak med en veninde, hvad end det er ansigt til ansigt

Sofie Saunte-Mortensen:

Livskvalitet for mig er at få lov til at være social iblandt ligesindede. Jeg kommer på to mødesteder i Aalborg Kommune, som hedder On-Side og FriRummet. De er mødesteder for psykisk sårbare. Her mødes vi og hyggesnakker, spiller spil og er kreative. Jeg er desuden selv tovholder for Autisme- og Aspergerforeningens mødested i Aalborg. Jeg bruger meget tid på mødestederne, selvom mine bostøtter synes, at jeg også skulle blive hjemme og slappe lidt af efter skole. Men mødestederne er en stor del af min hverdag. Her kan jeg lide at være, og der bliver ikke stillet nogle sociale krav.

eller gennem chat/sms. Men når jeg føler allermest livskvalitet, så er det, når jeg har mulighed for at gøre det, jeg holder allermest af: En sommerdag, hvor solen skinner. Jeg løber en lang tur, inden det bliver for varmt. Så tager jeg min frokost og en iskold cola med ud i min have, hvor jeg sætter mig i min havegyngestol med en god bog, mens min kat sidder og skuler efter fuglene henne ved havelågen. Så forsvinder resten af verden, og jeg er top-lykkelig!"

Kredsene

AKTIVITETER

NORDSJÆLLAND

Generalforsamling

**Onsdag den 9. marts 2016 kl.19 – 21.30.
Egedammen, Skovledet 14, 3400 Hillerød.**

Sæt allerede nu kryds i kalenderen. Forslag fra medlemmer, der ønskes behandlet på den ordinære generalforsamling, skal indsendes til bestyrelsen senest 2 uger før generalforsamlingen afholdes. Dagsorden ifølge vedtægterne.

Tilmelding:

senest den 2. marts af hensyn til indkøb på mail-adressen autismetilmelding@gmail.com (Opgiv gerne telefonnr., såfremt der opstår akut behov for ændring).

Tangentspilleren i Café Slotsbio

**Lørdag den 2. april 2016 kl. 14 – ca. 16.
Frederiksværksgade 11C, 3400 Hillerød.**

I anledning af den Internationale Autismedag viser vi filmen Tangentspilleren. Den er med og om Kristian Marius Andersen, der har Aspergers syndrom, og trods en svær opvækst præget af mobning og en familie uden særlige musikalske evner, er blevet en af landets bedste til at improvisere på klaver og orgel. Instruktør Anne Moulvad har fulgt Kristian i fem år. Sproget i filmen er både dansk og engelsk, og filmen vises med undertekster. Arrangementet er gratis, og vi byder på kaffe, the og kage.

Tilmelding:

senest den 22. marts af hensyn til indkøb på mail: autismetilmelding@gmail.com (Opgiv gerne telefonnr., såfremt der opstår akut behov for ændring).

Mail-adresser?

Vi sender jævnligt mail ud, bl.a. med påmindelse om arrangementer og indkaldelse til general-

KREDS BORNHOLM

Formand:
Åsa Berg ..... Tlf. 51 49 98 21
E-mail: asfkredsbornholm@gmail.com

KREDS FYN

Formand:
Else Worm Jørgensen ..... Tlf. 29 88 87 98
E-mail: elseworm@gmail.com

AUTISMUFLAGID/KREDS FÆRØERNE

Formand: Heidi Aagaard ..... Tlf. +298 509031
E-mail: formadurin@autisma.fo

KREDS KØBENHAVN/FREDERIKSBERG

Formand:
Tine Heerup ..... Tlf. 33 55 83 73
E-mail: tine.heerup@gmail.com

KREDS LIMFJORD

Formand:
Maj-Britt Sørensen ..... Tlf. 30 33 94 53
E-mail: formand@kredslimfjord.dk

KREDS MIDTVEST

Formand:
Søren Dalgaard ..... Tlf. 53 11 31 45
E-mail: sbd54@youmail.dk

KREDS NORDJYLLAND

Formand:
Jørn Poulsen ..... Tlf. 98 15 32 42
Kontakt telefon: ..... Tlf. 30 25 92 10
E-mail: jp@autismenord.dk

KREDS NORDSJÆLLAND

Formand:
Allan Jensen ..... Tlf. 29 21 97 20
E-mail: allanjensen51@hotmail.com

KREDS ROSKILDE

Formand:
Uffe Mohrsen ..... Tlf. 22 12 30 71
E-mail: gul-mohrsen@mail.dk

forsamlingen. Hvis du ikke har modtaget mail fra Kreds Nordsjælland i efteråret, så skriv til Landsforeningen Autismes sekretariat på kontor@autismeforening.dk og oplys din nuværende mail-adresse.

KØBENHAVN/ FREDERIKSBERG

'Den offentlige familie' og 'At leve med Aspergers: Vandringen mod øget selvværd'

**Lørdag den 12. marts kl. 9.30 - 15.30,
i Kvarterhuset Jemtelandsgade.**

Marie Louise Stochholm, Sopra, fortæller om forudsætninger for samarbejdet med det offentlige og giver konkrete råd til at håndtere samarbejdet bedst muligt. Efter fælles frokost deler Maja Toudal fra Psykologisk Ressourcecenter ud af sine erfaringer med hjælpemidler, som gør livet lidt nemmere, når man har Aspergers.

Derefter er der networking med forfriskninger.

Tilmelding:

ved indbetaling af 100 kr. pr. person til Nykredit bank: 5493-0995749 senest den 26. februar. Skriv venligst: 12.3.16 [navn] på indbetalingen.

Generalforsamling for kreds København/Frederiksberg

Kom og vær med til generalforsamlingen - hør om kredsens arbejde.

**Torsdag den 25. februar 2016 kl. 19 - 21.
Multisalen, Skolen ved Nordens Plads, Sofus
Francks Vænge 32, Frederiksberg.**

Dagsorden udsendes og vil også være tilgængelig på kredsens hjemmeside.

Alle er velkommen - ingen tilmelding.

Piger er særlige, også når de har autisme

v/ landsforeningsformand Heidi Thamestrup.

**Onsdag den 17. februar 2016 kl. 19 - 21, i Valby
Kulturhus, Teatersalen, Valgårdsvej 4-8, 2500
Valby.**

Oplæg om piger og autisme, herunder oplæg om småpiger, pubertetspiger og kvinder med autisme.

- Hvad er forskellen på drenge og piger?
- Hvad sker der, når piger bliver til kvinder med autisme?
- Den sene diagnosticering.
- Hvordan kan vi møde pigerne og støtte dem til at få et godt liv på deres egne præmisser?

Alle er velkomne - Ingen tilmelding.

ØSTJYLLAND

Uddannelsestilbud særligt rettet mod autistiske personer

Næsten alle store kommuner i Danmark har et uddannelsestilbud særligt rettet mod autistiske personer, hvor det er muligt at tage en adgangsgivende eksamen på særlige vilkår - blot ikke Århus. Det vil vi gerne lave om på. Målet er, at få VUC Århus til at oprette en eller flere klasser på HF Enkeltfag kun for autistiske personer, hvor der bliver taget særlige hensyn, f.eks. færre elever i klasserne. Derfor vil vi gerne i kontakt med andre, der har lyst til muligvis at gå i en sådan klasse. Hvis det viser, at der er interesse, vil vi gå videre med det til VUC Aarhus.

Send en mail til charlottenebel@hotmail.com, hvis du eller nogen i din familie/omgangskreds har interesse i at følge et eller flere fag på HF.

KREDS STORKØBENHAVN NORD

Formand:
Guri Spiegelhauer..... Tlf. 28 18 19 74
E-mail: guspi@xline.dk

KREDS STORSTRØM

Formand:
Sabine Hagens
E-mail: post@akzent.dk
AS-repr.:
Line Mackenhauer
E-mail: lima44@live.dk

KREDS SYDVESTJYLLAND

Kontaktperson:
John Olesen..... Tlf. 22 18 49 08
E-mail: birgitogjohnolesen@privat.dk

KREDS SØNDERJYLLAND

Formand:
Bettina Østergaard..... Tlf. 20 82 42 52
E-mail: kontaktlaks@gmail.com

KREDS TREKANTEN

Formand:
Dorte Schandorph Jensen ..... Tlf. 29 67 00 67
E-mail: dortesjens@mail.dk

KREDS VESTEGNEN

Formand: Jan Nielsen..... Tlf. 40 10 67 91
E-mail: vestegnen@autismeforening.dk

KREDS VESTSJÆLLAND

Formand:
Helle Stærk Hansen
E-mail: helle@kejser-hansen.dk

KREDS ØSTJYLLAND

Formand:
Marianne Banner ..... Tlf. 50 43 83 61
E-mail: marianne_banner@yahoo.dk
AS-repr. voksne:
Jane Hellkvist..... Tlf. 30 20 38 94
AS-repr. børn:
Elsebeth Svane ..... Tlf. 86 21 06 06

Kredsene

AKTIVITETER

Når vi ikke mere kan hjælpe eller er til, hvad så..?

**Den 6. februar 2016. Vi starter kl. 09.00 og
slutter kl. 15.30. Lyngåskolen, Graham Bells
vej 1D, 8200 Århus N – kantinen.**

Oplægsholdere:

Advokat Hanne Sølgaard fra Advokathuset Sølgård og Knudsen i Hornslet og Juana Jeppesen, autoriseret psykolog med ekspertise på autismeområdet – Juana arbejder for Psykologhuset ved Åen i Århus.

Kr. 100 for medlemmer/kr. 200 for øvrige deltagere – prisen er inkl. frokost (sandwich), kaffe/te og kage. Øvrige drikkevarer kan tilkøbes.

Generalforsamling

**Torsdag den 25 februar 2016, kl. 18.00 i
Vandresalen på Psykiatrisk hospital Risskov,
Skovagervej 2, indgang 32, 8240 Risskov.**

Før generalforsamlingen kl. 19 - 20, kommer Rasmus, som har lavet filmen "mit liv som Rasmus", og viser filmen og fortæller om sit liv som voksen med IA. Kredsforeningen er vært for et lille traktement før generalforsamlingen, kl. 18 - 19 registrering og lidt mad.

Tilmelding:

senest den 21. februar på mail info@autismeoj.dk

Grøn aften

**Tirsdag den 8. marts 2016 kl. 19:00 - 21:30
i Psykiatrisk Auditorium, indgang 30,
Skovagervej 2, 8240 Risskov.**

Grøn aften er et arrangement, der henvender sig til forældre, som har fået diagnose på deres barn

indenfor det seneste års tid.

- Introduktion til, hvad vores kreds kan tilbyde.
- Oplæg af Felix Munch om autistisk tænkning.
- Vi serverer kaffe/te og kage.

Tilmelding:

info@autismeoj.dk, senest dagen før.

LIMFJORD

Indkaldelse til Generalforsamling

Hermed indkaldes til Generalforsamling i Landsforeningen Autisme – Kreds Limfjord.

Dato og tid:

Mandag den 29. februar 2016 fra kl. 19.00 – 21.00

Sted:

Kreds Limfjords egne lokaler på: Jegstrupvej 4b, 7800 Skive.

Dagsorden og indkomne forslag:

Dagsorden ifølge vedtægterne. Indkomne forslag skal være bestyrelsen i hænde senest mandag den 22. februar 2016.

Foredrag:

Efter generalforsamlingen vil der være et foredrag med næstformand Peter K. Nielsen, om foreningens holdning til inklusion og fortælling om sit arbejde i Ankestyrelsen.

Venlig hilsen

Bestyrelsen Kreds Limfjord

Foredrag med ung Asperger Sofie Saunte Mortensen.

Sofie Saunte Mortensen er en ung kvinde på 21 år med diagnosen Aspergers syndrom, der til daglig går på en 2-årig HG. Sofie bor i et opgangsfællesskab i Hobro og er meget aktiv i foreningslivet, hvor hun bl.a. er tovholder for et mødested for

voksne med autisme og Aspergers syndrom.

Dato og tid:

Fredag den 11. marts 2016 fra kl. 19.00 – 21.30.

Sted:

Krabbeshus Heldagsskole, Strandvejen 11, 7800 Skive.

Pris:

50 kr. for medlemmer og 100 kr. for ikke, medlemmer af Kreds Limfjord. Der vil blive serveret kaffe og kage.

Tilmelding:

Tilmelding foregår til Kreds Limfjords sekretær Katharina Stendys Hammer på følgende mail: sekretaer@kredslimfjord.dk

Tilmeldingsfrist:

mandag den 7. marts 2016, Ser frem til nogle hyggelige timer sammen.

ROSKILDE

Generalforsamling

Der afholdes ordinær generalsamling i Kreds Roskilde den 2. marts 2015 kl. 19 - 21 i Frivilligcentret Sct. Maria Park, Frederiksborgsvej 2, 4000 Roskilde.

Indkaldelse og dagsorden sendes til medlemmerne på mail. Efter selve generalforsamlingen er der foredrag ved Maja Toudal, som er en voksen med autisme, foredragsholder, musiker, psykologistuderende, autisemekonsulent ved Psykologisk Ressource Center mm.

Netværksmøde for pårørende

Landsforeningen Autisme Kreds Roskilde holder netværksmøde for pårørende den 17. marts kl. 19 - 21, Frivilligcentret Sct. Maria Park, Frederiksborgvej 2, 4000 Roskilde. Tilmelding er

LANDSFORENINGEN AUTISMES HOVEDBESTYRELSE

Formand:

Heidi Thamestrup ..... Tlf. 26 20 16 58

Næstformænd:

Lars Grønlund ..... Tlf. 30 53 34 52

Peter K. H. Nielsen ..... Tlf. 20 74 66 08

Medlemmer:

Aage Sinkbæk ..... Tlf. 29 72 66 20

Allan Jensen ..... Tlf. 60 95 16 77

Bernd Weibeck ..... Tlf. 98 38 94 62

Else Worm Jørgensen ..... Tlf. 29 88 87 98

Mads Behrendt Petersen ..... Tlf. 25 14 66 80

Kim Hansen ..... Tlf. 56 48 08 89

Kristina Kristensen ..... Tlf. 40 53 71 37

Tine Heerup ..... Tlf. 33 55 83 73

AUTISME- OG ASPERGER- FORENINGEN FOR VOKSNE

Formand:

Aage Sinkbæk ..... Tlf. 70 25 30 67

Træffetid er torsdag og

fredag kl. 10.00-12.00

E-mail: asi@autismeforening.dk

Aspergerforeningens netværksgrupper

Kredsene

AKTIVITETER

nødvendig og skal ske til trine@au10sme.dk

Netværksmøde for bedsteforældre

Der er netværksmøde for bedsteforældre til børn med autisme den 15. marts kl 19 - 21 i Greve borgerhus, Greveager 9, 2670 Greve. Tilmelding til Jette Olsen på telefon 40506372 eller mail jette_susan@hotmail.dk.

VESTEGNEN

Hjælp - mit barn går ikke i skole! Om stress hos børn og unge med autisme

Foredrag v/ Hanne Veje, pæd. vejleder og forfatter, indehaver af StøtteCompagniet

Lørdag den 2. april 2016 kl. 10.00 – 13.30.
Taastrup Kulturcenter, Poppel Allé 12, 2630 Taastrup

Indenfor autismeområdet møder vi flere og flere børn, der ikke går i skole i længere perioder - fra måneder til flere år. Mange kalder fænomenet for 'skolevægning'. Ude på arbejdsmarkedet møder vi flere og flere stressramte medarbejdere, der må blive hjemme fra arbejde i længere perioder. Den form for sygefravær kalder vi ikke 'arbejdsvægning'. I Hannes optik har børn, der bliver hjemme fra skole 'trukket deres egen sygdomsmedicin'. Det er desværre stadig sjældent, at læger sygemelder børn med stress. Foredraget henvender sig både til forældre og fagpersoner - og afsluttes med spørgetid. Der er forplejning, og tilmelding skal ske via link, som du finder på Kreds Vestegns underside på Landsforeningen Autismes hjemmeside: www.autismeforening.dk

Sidste frist for tilmelding er den 23. marts 2016 kl. 10.00. Bemærk, at der er et begrænset antal billetter. Pris for medlemmer af kredsforeningen Kreds Vestegnen 50,00 kroner. Pris for ikke-med-

---

lemmer af Kreds Vestegnen 100,00 kroner.
Bemærk at et medlemskab er personligt og ikke gælder for alle i husstanden, men kun for den person, der står som betaler af medlemskabet.

SYDVEST JYLLAND

Indbydelse til spisning/hygge og generalforsamling

Vi starter med spisning. Vi skal have wiener-schnitzel plus tilbehør.

Derefter er der generalforsamling:

1. Valg af ordstyrer.
2. Beretning af formanden John Olesen.
3. Fremlæggelse af regnskab.
4. Indkommende forslag. Sendes før den 18. feb. til: h.c.kristensen@youmail.dk
5. Valg af bestyrelse. På valg er: Jette Geertsen, modtager ikke genvalg. John Olesen og Ole Sørensen (suppleant), modtager genvalg.
6. Valg af revisor.
7. Fremvisning af vores hjemmeside og Facebook gruppe
8. Evt.

Tilmelding:

senest den 6. marts, til Hanne på: h.c.kristensen@youmail.dk eller 75451904.

Med venlig hilsen
bestyrelsen Kreds Sydvest Jylland
www.kredssydvest.dk og på Facebook

Bedsteforældrekursus

Vi har inviteret børnepsykolog Mette Munck, som vil holde et oplæg, og derefter vil svare på jeres spørgsmål. Mette har blandt andet arbejdet på børnepsykologisk sygehus i Esbjerg.

Det vil forgå søndag den 22. Maj fra kl. 12.00 – 15.30, på Vindrosen, Exnersgade 4, i Esbjerg.

- Fakta om autisme, og hvor kommer det fra?
- Forståelse omkring autisme.
- Hvad kan vi, som bedsteforældre, gøre for vores børnebørn, og børn.
- Meget andet.

Derefter vil der være kaffe, og spørgetid.

Pris:

for denne eftermiddag: 75,- kr. pr. person.

Tilmeldingsfrist:

Senest torsdag den 12. maj. Der er plads til ca. 30 personer, og det er først til mølleprincip.

Tilmelding:

H.C.Kristensen@youmail.dk eller på tlf. 75451904. Pengene kan overføres til konto-nr: 5385-244760 eller betales på dagen. Husk at angive navn ved overførsel.

Håber vi ses.
Kredsforening Sydvest Jylland.
www.kredssydvest.dk og på Facebook

Autisme- og Aspergerforeningen for Voksne Indkaldelse til Generalforsamling

Hermed indkaldes til generalforsamling i
Autisme- og Aspergerforeningen for Voksne.

Dato og tid:

Lørdag den 5. marts 2016 fra
kl. 13.00 – 17.00

Sted:

Frivilligcentret, Grønnegade 80, 3. sal,
8000 Århus C.
Dagsorden ifølge vedtægterne.

Venlig hilsen
Aage Sinkbæk
formand

MIDTVEST

Generalforsamling

Torsdag den 10. marts 2016 kl. 19.30 – 21.30
Dagsorden efter vedtægterne.

Søskende/bedsteforældrekursus:

Lørdag den 9. april 2016 kl. 9.30 – 16.00.

Indbydelse og program kommer på hjemmesiden. Begge arrangementer foregår på Langvadbjerg, Ringkøbingvej 108 A, 7400 Herning og laves i samarbejde med Autismecenter Vest.

Nærmere oplysninger om arrangementerne oplyses senere her på siderne, på vores hjemmeside www.kredsmidtvast.dk og i de invitationer, der sendes ud pr. mail.

Husk at sende os en mailadresse, hvis du vil modtage post fra din kreds – eller hvis du skifter mailadresse. Skriv til info@kredsmidtvast.dk.

Vi omtaler så vidt muligt alle vore arrangementer her i bladet og udsender kun almindelig post til vores medlemmer, hvis man udtrykkeligt ønsker det. Ring til Jane Jensen på tlf. 53113149 for nærmere information.

KREDS STORSTRØM

Generalforsamling og spændende indlæg om inklusion og Ankestyrelsens arbejde

Onsdag den 2. marts 2016 kl. 18.30 - 21.00

Vi vil gerne gøre kredsforeningens medlemmer opmærksomme på vores generalforsamling, der finder sted på Psykiatrisk Hospital Oringe,

”Konferencen”, Hovedbygningen, Færggårdsvej 15, Vordingborg. Det er gratis at deltage, men tilmeld dig gerne af hensyn til bestilling af mad mv. Inden selve generalforsamlingen vil der fra kl. 18:30-20:00 være et informationsmøde med Landsforeningens næstformand, Peter K. H. Nielsen, for at drøfte Landsforeningens holdning og arbejde med inklusion samt om Ankestyrelsens arbejde, klagegang mv.

Find flere informationer på vores hjemmeside www.autismeforening.dk – Find din kreds – Kreds Storstrøm - Kalender.

Ny hjemmeside

Vores hjemmeside - se ovenfor - er blevet lavet om, for at I bedre kan orientere jer om vores aktiviteter. Bl.a. annonceres der en spændende kursusrække om sociale historier i april.

Nyhedsbreve

Husk også at tilmelde dig via hjemmesiden til vores nyhedsbreve for at blive orienteret både om kredsforeningens aktiviteter og andre væsentlige hændelser i vores område.

NetværksCaféer i Vordingborg og Nakskov

Husk at tilmelde dig til vores netværksaftener, hvor du kan møde andre, der har autisme tæt ind på livet. Kig på vores hjemmeside for datoer og mødesteder.

VESTSJÆLLAND

Generalforsamling

Den 10. marts 2016, afholdes i Hvalsø Bio.

Vi starter med dokumentaren ”En Anderledes Dreng”.

Mere information, samt dagsorden kommer nærmere.

Landsforeningen Autismes sekretariat

Blekinge Boulevard 2, 2630 Taastrup
Tlf. 70 25 30 65
nadja@autismeforening.dk
www.autismeforening.dk

Åbningstider

Sekretariatet har åbent 9.00-12.00 samt 13.00-15.00 alle hverdage.
Socialrådgiveren har åbent for telefonrådgivning:
Mandag, torsdag og fredag kl. 9.00-12.00 samt tirsdag kl. 16-19.
Onsdag lukket.

Landsformand Heidi Thamestrup

Tlf. 26 20 16 58
formand@autismeforening.dk
Arbejdsområder: ledelse, policy, redaktør, Det Centrale
Handicapråd, Autism Europe, børn og unge, DH's forretningsudvalg,
Ankestyrelsens Praksisudvalg, Projekt Opportunity, VISOs faglige
bestyrelse

Sekretariatschef Lars Grønlund

Næstformand i Landsforeningen Autisme
Tlf. 30 53 34 52
l-g@autismeforening.dk
Arbejdsområder: IT, administration, Protektorat og
SIKON konferencesekretariat

Økonomimedarbejder Lisbeth Haagen

Tlf. 31 71 05 81
bogholder@autismeforening.dk
Arbejdsområder: budget/regnskab, økonomistyring,
personaleadministration

Kontorassistent Nadja Laurents Pedersen

Tlf. 70 25 30 65
nadja@autismeforening.dk
Arbejdsområder: assistance til kursus-sekretariatet og
bogholderiet, medlems håndtering

Socialrådgiver Ulla Kjer

Tlf. 70 25 30 68
social@autismeforening.dk
Arbejdsområder: rådgivning, vejledning, artikler og foredrag

Kursussektær Lone Street Nielsen

Tlf. 20 57 63 30
kursus@autismeforening.dk
Arbejdsområder: kursussekretær, SIKON's kurser og konference

**Oplever du udfordringer
i din hverdag og ønsker
du hjælp til at
komme videre?**

**Ønsker du mere viden
om hvordan autisme påvirker dig?**

**Bor du i Esbjerg, Aalborg eller
Frederiksberg kommune?**

Kontakt Det Nationale Autismeinstituts faglige leder
Linda Schwartz Larsen på
LSL@detnationaleautismeinstitut.dk
eller på tlf. 44 94 95 93.

Gennem et 10 timers individuelt samtaleforløb hos
Det Nationale Autismeinstitut kan du blandt andet få:

- Rådgivning fra Det Nationale Autismeinstituts dygtige fagfolk
- Nye strategier til at håndtere dagligdagen
- Muligheden for, at skabe forandringer hos dig selv eller i dit arbejdsliv

Forløbet er gratis.

Det Nationale Autismeinstitut

LANDSFORENINGEN
AUTISME